

Vi står ved skilleveien, det bærer mot en velstand uten like, eller katastrofen

Skriver industrilederen, stordonatoren Wenner-Gren i en bok „Et ord til alle“.

Norden må ikke føle sig sikker, dens økonomiske stilling kan trues, derfor Norden som ett stort marked.

Direktør Wenner-Gren har gitt — han skjenket hele 25 millioner kroner, til beste for nordisk forskning. Nu har han også talt. I en bok „Et ord til alle“ som idag utkommer på Gyldendals forlag i norsk oversettelse forteller han om meningen med sin store donasjon. Det er en meget interessant bok, ikke bare fordi den gir oss en så fremtredende manns syn på tidens store sociale, økonomiske og storpolitiske problemer, men fordi den utløser hos leserne tanker som de fleste kanskje har følt for fjerne, og derfor ikke har turdet være be- kjent av.

Nu er det satt under debatt! Hr. Wenner-Gren tar i boken op til prøvelse ideene og systemene i de demokratiske kontra de dikta- turstyrte samfund og søker å finne veier til å styrke den demokratiske samfundsform og tillempe den ef- ter tidens krav, slik at vi kan ut- nytte de store rike muligheter han ser for menneskene idag.

Det er bokens første del. I an- nen og siste del behandler han de nordiske lands stilling, som han ikke finner så trygg og lykkelig som man vil gjøre den til. Han peker på løsningen også her.

Det er som man forstår ingen liten oppgave han har stillet sig på de 100 sider boken omfatter. Men han er jo også de store opgavers mann.

„Såvidt jeg kan se, skriver han, er man ennå ikke helt ut blitt klar over betydningen av de veldige praktiske nyerebringer som men- nesketjenesten har gjort. Få aner

at videnskapen og teknikken har lagt grunnlaget for en ny epoke.

Men en ting er det å fornemme dette vagt, noget annet å se det klart, energisk og målbevisst å til- lempe de nye oppdagelser, å rydde bort de hindringer som står i veien for det nye som vil vokse frem, og på den måten befrukt menneskene fra den angst som stadig har forbitret deres liv.

Istedenfor som hittil å rive hver- andre i stykker på grunn av mangel burde vi hjelpe hverandre med å skape overflod. Er vi ute av stand til med fast vilje å samle oss om det?»

ferdig fordele de praktisk talt ubegren- sede rigdommer og muligheter på vår jord, så vilde vi snart stå på terskelen til en ny tidsalder, hvor tusenårige hildringer med overflod for alle fløt sam- men med virkelighetens perspektiver.

Isteden blir disse veldige makter satt til å ødelegge civilisasjonen.»

Planskøkonomi og kommunismens flasko.

«Stort sett har forskerne på økono- misk problemløsning hatt form av såkalt planskøkonomi, et uttrykk og en lære som især er blitt slukt av de ideologer som er kommet op etter verdenskrigen, med staten som allmektig i en selvherkende diktators inkarnasjon.»

Men hvad er resultatet blitt, har de gjort verden rikere, de enkelte lykke- ligere.

«Den russiske kommunismes tals- menn kaster fremdeles skylden for sin flasko på enkelte ledesers personlige mindreværdighet, forræderi og sabotasje. Feilen ligger åpenbart i læren og dens logiske konsekvens: lammelse av det personlige initiativ.»

Nazismen og fascismen har nok «gitt de enkeltes liv en ny fast rytme, en enighet, en løftelse som ikke bare er påtvinget». Men hvordan blir menne- sket, hvordan blir helheten?

«Den enkelte blir kuet. Kuede indi- vider blir forkørlede individer, må da ikke også helheten bli forkørlet.

I en virkelig demokratisk samfunds- orden har personlighet og begavelse fri- ere og større utviklingsmuligheter. Men for å bli mere virksomme må de indi- viduelle krefter samle sig om høiere for- mål.

Dette står igjen, for slik er det ikke nu.»

Demokratiets opgaver. — Hvad der bør gøres.

I slutningskapitlet: «Vår skjebne ligger i våre egne hender», resymerer han sitt syn på hvordan det demokrati- ske samfund best skal tilpasses sin store oppgave:

«De forskjellige deler av næringslivet må organiseres på frivillighetens vei til fastere vertikale formasjoner, hvor ar- beidsgivere og arbeidere løser spørsmå- lene om lønns- og arbeidsvilkår i felle- skapets tegn, under klar forståelse av at velstandsproblemet stort sett er et udelelig hele.

Næringslivets menn må arbeide for å skape sunde forhold innen hver enkelt næringsgren gjennom lojalt samvirke. Ved industriell selvkontroll må man søke å tilpasse produksjonen etter markedets absorberingsevne og på den måten mest mulig motvirke voldsomme konjunktur- svingninger.

Rasjonalisering gjennomføres ikke bare for å forenkle, innskrenke og spare, men på en slik måte, at den avler vel- stand. Bedre og billigere varer, høyere lønn og økede arbeidsmuligheter bør gå sammen med økning og sikring av fore- tagendets avkastning.

De faktorer som avgjør de elementære leveomkostninger må bli gjort til gjen- stand for inngående analyse, og det må treffes alle forholdsregler som det kan bli tale om, for å holde leveomkostning- ene så lave som mulig.

Ved økede midler til forskning og teknikk, ved modernisering og rasjonalis- ering, ved ny produksjon av råvarer og andre materialer til industriell bruk, må jordbruket heves fra avhengighet av staten til å bli en fri, bæredyktig næ- ring. Statsmakten må gi aktiv og ø- ystematisk støtte til alle forholdsregler som tar sikte på fremskritt i denne ret- ning og dermed gi den gamle modernis- ering kraft til egen produktiv selvfornys- ing på fritt grunnlag.

Statens og kommunenes medvirkning i produksjonen må innskrenkes til å om- fatte de almindelige velferdsanlegg, for eksempel fremstilling og distribusjon av gass og elektrisitet, vannforsyningen og anlegg og drift av almindelige trafikkmid- lert. Nye statsmonopol må ikke bli innført. Muligheten for å avvike dem

Småhvalfangsten skal reguleres.

Handelsdepartementet arbeider med saken. Forslag mullgens til kommende storting.

Efter hvad Bergens Tidende erfarer arbeider Handelsdepartementet med spørsmål om en regulering av småhvalfangsten, — saken var tatt op en god tid før den meget omtalte høsterettsdom i begynnelsen av uken.

Ekspedisjonschef Salvesen i Handelsdepartementet bekrefter dette.

— Siden vi fikk hvalloven i 1924 er det faktisk opstått en ny næring, småhvalfangst, sier ekspedisjons- chefen. Tidligere blev jo denne hvalfangsten for en vesentlig del drevet fra de faste hvalstasjoner og så blev det gjort fangst iblandt i forbindelse med avstengning. Det vesentligste av fangsten er gått til revegårdene som før. Det spørsmål som da foreligger og som vi får ut- redet nærmere er hvordan en skal få mer orden i forholdet. Hittil har det været slik at hjem som helst har kunnet gi sig i kast med fang- sten. Fra fiskerhold er det ytre øns- ke om å få en regulering og så mel- der selvfølgelig også det spørsmål sig om man ut fra hensynet til be- standen kan fortsette på samme måte som før.

— Vil ikke høsterettsdommen innvirke på spørsmålets utredning?

— Jo, det vil den. Resultatet av dommen er at man nu må ha kon- sesjon for å fange våghval.

— Når kan man vente departe- mentets forslag?

— Kanskje til kommende stor- ting.

Nordens økonomiske stilling kan bli truet.

Om de nordiske lands utsikter og opgaver skriver han i konklus- sjonen:

«Vår velstand er i vesentlig grad bygget på salget av våre skogsprodukter og vår malm. Dette salg kan når som helst bli truet av markedskonjunkturer, som vi står makteløse mot.

Våre store eksportindustrier kan ikke under de forhold som her- sker få nye etterfølgere. Vårt hjemmemarked er for lite som basis for nye industrier i konkurranse med de store industriländer. Den moderne tekniske utvikling begun- stiger de større industrielle enheter på bekostning av de mindre. Alle de nordiske land er stort sett i samme stilling. De bør derfor sam- arbeide, for å muliggjøre en mer effektiv bruk av forskningens og teknikkens hjelpemidler gjennom et utvidet felles hjemmemarked, og på den måten skape forutsetninger for nytt industriell initiativ, som har tilstrekkelig konkurransekraft innad og utad.

En øket og ny produksjon på grunnlag av disse forutsetninger, med støtte i en moderne organisert distribusjon, vilde gi oss uante muligheter for å stabilisere arbeids- markedet, betale en høyere reallønn, øke levestandarden i sin alminde- lighet og skjenke mer enn livets timelige nødtørft til dem som er svake og arbeidsudyktige.

Hånd i hånd med det økonomis- ke samvirke måtte man få en ens- rettet utenriks- og forsvarspolitikk til trygging av fred og selvstendig- het for oss alle.

Denne samling til et nordisk fellesskap kunde i store trekk finne- sted etter lignende grunnsetninger som gjelder for samarbeidet innen det britiske folkesamband, uten å røre ved den konstitusjonelle ord- ning som de fem land nu har hver for sig.

Et forenet, sterkt Norden, uten fiendskap mot nogen, men fast be-

«Livets Vidundere i norsk drakt.

H. G. Wells store verk komplett.

H. G. Wells.

Professor Birger Bergersen.

Et av de mest utbredte og omdis- terte verker i de senere år er H. Wells Verdenshistorie. Ikke ma- år efter at det forelå sende den «gelske Åndskjempe ut et nytt verk, i omfangrikt og like «opsiktvekke» som han kalte «Livets Vidundere» Mange oppfattet det som et slags sup- plement, en mektig bevisførsel for mange originale betraktninger og orier som forekommer i hans ver- dshistorie, og det gav H. G. Wells an- ning til å påpeke at «Livets Vidunde» var hans egentlige hovedverk, en op- ve som, han hadde system med sk- han var ganske ung, og hvis fullfø- han alle tider hadde sett frem til.

Idag foreligger «Livets Vidundere» komplett på norsk, i to svære bind, med en sann vrimmel av illustras- joner. Den norske utgave er besørget av p- fessor Birger Bergersen, og ca- real Mia Økland.

Det måtte nettopp bli en så utpre- polyhistor som H. G. Wells, som sk- de skrive et slikt verk, historiker, blo- og dikter som han er, rustet med fr- tasiens flukt og en pennens smidig- som få. Helt alene har han ikke væ- om arbeidet, hans gamle lærers sk- professor Julian Huxley har bist- ham, og hans egen sønn G. P. W- har også været medarbeider. Så er da også blitt et verk av rang.

«Livets Vidundere» er et stort i- syn over det mysterienes mysteri- som heter livet, slik som det har ar- sig fra tidens morgen og til id- Det gir en mektig dokumentasjon- hvad forskningen kan peke på av i- sultater på de forskjellige felte- vets historie om man vil. Og i en r- dom av detaljer får vi følge utvikli- gen på nært hold, fra ape mennesket europeeren av 1937, livet på de st- havdypp, i ørken og jungel og ødem- kene i klodens ytterkanter, — fra d- første primitive former til de hø- utviklede arter. Side om side med å disse påvisninger blir vi innviet i u- uendelige varierte liv i det skjulte, lenes gater, utvikling og arveligh- sundhet og sykdom og endelig en s- anlagt betraktning om sjelens livs- luften, er i de siste tider falt i kv- her og der. Her i Norden har stort sett klart å holde på fornuft-

I stedet for som hittil å rive hver-
andre i striden om ekspansjons-
burde vi hjelpe hverandre med å
skape overflod. Er vi ute av stand
til med fast vilje å samle oss om
det?»

«Man holder som best på med feber-
aktig å gjøre sig istand til den næste
krig. Samtidig driver vi mot en ny de-
presjon. Vi har alt glemt hvad vi lærte.
Hvorfor? Våre ønsker famler sig
frem mot en bedre tingenes orden, men
tankene vandrer frem i fortidens spor.
Man aner det nye, men kan ikke rive
sig løs fra sine foreldede forestillinger.

Vi står ved en skillevei.

Den ene velen fører til en uavbrutt
forbedring efter en målestokk som man
aldri før har drømt om, den annen vel
fører til en katastrofe uten like.

Hvis vi sammen kunde strebe mot fel-
les formål i videste forstand, hvis vi lot
videnskapelig forskning, teknisk dyktig-
het og moderne organisasjonsevne ar-
beide sammen for helt å nytte og rett-

Statens og kommunenes medvirkning
i produksjonen må innskrenkes til å om-
fatte de almindelige velferdsanlegg, for
eksempel fremstilling og distribusjon av
gass og elektrisitet, vannforsyningen og
anlegg og drift av almindelige trafikkmid-
ler. Nye statsmonopoler må ikke bli
innført. Muligheten for å avvikle dem
man alt har undersøkes. Det skal øves
skjerpet kontroll med private monopol-
tendenser innen næringslivet, så alle
borgers legitime muligheter for å for-
sørge sig selv blir vernet og freimmet.

Beskatningen ordnes slik at den
ikke blir av konfiskatorisk og dermed
antiproduktiv karakter.

Det blir lagt an på en positiv be-
folkningspolitikk, som støttes ved en
egnehjemspolitikk frigjort fra slendrian
og ved rimelige lettelsers for familie-
forsørgere.

Ungdommens opdragelse fremmes og
utdypes, så at den i høyere grad enn
nu kommer til å ta sikte på karakter-
dannelsen og utvikling av de individu-
elle anlegg.

Man tar vare på alle mulighetene
for å jevne velen for begavede og
virkelyst innen alle samfundslag.

det britiske folkesamfund, uten å
røre ved den konstitusjonelle ord-
ning som de fem land nu har hver
for sig.

Et forenet, sterkt Norden, uten
fiendskap mot nogen, men fast be-
stemt på å verge sin uavhengighet
og sin nøytralitet mot hvem som
helst, kan lojale granner uteluk-
kende hilse velkommen som en
stabiliserende fredsfaktor.

Han uttaler sig tilslutt for en re-
formering av de parlamentariske former.

Ved enmannskretser bør der i riks-
dagen skaffes bedre vekselvirkning mel-
lem den som velger og de som velges og
iste kamret bør omdannet til et «de
eldres råd» hvor landets høyeste sak-
kunnskap lutet i livserfaringens skole,
blev samlet og hvor denne sakkunnskap
kunde tale fritt, uavhengig av økonom-
iske forhold, partitrykk og mer eller
mindre tilfeldig valgvind.

Han slutter:

«Den idé at mennesket er en
skapning, som lar sig lede av for-

anlagt betraktning om sjelolivets
nuften, er i de siste tider falt i k
her og der. Her i Norden har
stort sett klart å holde på fornuf
uten fortelser.

La oss da bruke den til å f
stand den forståelse og den enig
som alene kan skape et trygt v
om vår urgamle frihet og vår no
iske kultur, og på samme tid h
og bevare i sann mening mennes
verdige levevilkår for dem som b
ger og bør innenfor våre landem
ker.

Vi har vår skjebne og vår fren
i våre egne hender. Bør vi i
gjøre alt det vi kan for å gi u
hengighet og velstand i arv til d
som kommer efter oss?

Dette er et ord til alle.
appellerer til enhver.»

Fredag morgen Aftenposten 29.

Trues Nordens celluloseindustri fra Av direktør Wenner-Grens bok. Får vi en stor chance på det russiske marked?

I sin bok «Et ord til alle» som er
omtalt annetsteds i dette nummer
av Aftenposten kommer direktør
Wenner-GrGen også inn på utsik-
tene for de nordiske lands eksport-
næringer. Han skriver:

Vi må sandelig ikke slå oss til ro
med den tillitsfulle tanke at alt er godt
som det er, og at utviklingen vil greie
det selv. Vår velstand og vår sterke
finansielle stilling er i virkeligheten
bygget på våre veldige rikdommer av
skog og malm og de gode muligheter
for å utnytte dem i denne tid. Men
det er slett ikke sikkert at denne gun-
stige stilling vil bli varig.

Andre steder er det

veldige malmfelter som bare venter på
ordentlige transportmidler for å bli
utnyttet.

Det finnes også, hvad vi nylig har
fått en påminnelse om fra Tyskland,
store malmmengder som det hittil ikke
har været mulig å utnytte med fordel,
men som nye behandlingsmåter kanskje
vil gjøre det mulig å ta i bruk. Og våre
skogsprodukter? De store landene kjø-
per dem ikke av velvilje. De kjø-
per dem bare så lenge de er mere eller
mindre nødt til å gjøre det. Vi ser
allerede advarende tegn i horisonten
både mot øst og vest og syd. Her
i Europa blir vi truet av den lavere
levestandard i visse andre land og de
lavere produksjonsomkostninger som er
en følge av den, dessuten selvfølgelig av
de plagsomme svingninger i konjunk-
turene.

Enda alvorligere er truselen fra syd-
statene i U. S. A. med deres veldige
rikdom på skog

som hittil ikke er blitt utnyttet, og som
har en så hurtig gljenvekst. Det blir
arbeidet feberaktig på å utvinne pro-
dukter, som står på høide med våre,
av nåletrærne i de amerikanske syd-
stater, og med hensyn til kraftmasse
og kraftpapir er man på god vei til å
innhente oss.

Ti tusener videnskapsmenn i De For-
ente Stater er opptatt med forskning
i industrielle gjødemed. Det blir
ofret over en milliard kroner om året
på slikt forskningsarbeide.

Man narrer sig selv hvis man slår sig
til ro med den tanke at vi sikkert kom-
mer til å fortsette med vår eksport av
cellulose til De Forente Stater og kan-
ske endog øke eksporten.

På foredlingsindustriens område kan

vi peke på en rekke storbedrifter som
i høy grad har bidradd til vår velstand
og prestisje. Men som forholdene har
utviklet sig i verden, blir det for hver
år vanskeligere å bygge op flere så
industrielle foretagender. De er
grunnlagt på verdensmarkedet lå
holdsvis åpent for internasjonal for-
tagsomhet. Nu er eksportmulighe-
ter for høit foredlede produkter ofte i
grad innskrenket at nye bedrifter
denne type møter næsten uovervinn-
lige vanskeligheter.

Den tekniske utvikling rummer
i sig selv en veldig fare for
industrialiserte land. De store for-
langt bedre utnytte fordelene i utvik-
gen av produksjonsmidlene ved sin
sjonaliserte massefremstilling som st
ter sig til hjemmemarkedet.

Kommer en stor chance for Nord
på det russiske marked?

Ut fra dette syn er det han fi-
reslår en orientering innad i No-
den. Vi skal søke redningen ve
samarbeide i det større marke
Han finner i så fall også store mu-
ligheter utad. Han skriver:

Økningen i de nordiske land
industrielle ekspansjonsevne vild
få ganske særlig betydning for e
opgave, som kan hende ligger o
venter på oss mot øst. De veldig
anstrengelser som alt nu blir gjort
for å nytte Russlands umåtelige
natuurrikdommer, vil sikkert bli
fortsatt i stadig større skala, efter
at den indrepolitiske storm har lagt
sig. Men å få bragt alle den rus-
siske jords rikdommer frem i dagen,
så de kan komme landets eget folk
og den øvrige verden til gode in-
nen en overskuelig fremtid, er en
kjempeoppgave som langt overstiger
landets egne krefter. Et oplyst
russisk statsstyre, som vil ha sitt
opbygningsarbeide til å gi store
resultater i vår tid, blir likefrem
nødt til å bruke organisatorer og
produksjonsmidler fra folk, som er
teknisk mer utviklet.

*

Med hensyn til konkurranse-
faren for vår celluloseindustri fra
Amerika henviste vi til hvad vi
skrev forleden om de store sulfat-
fabrikker som bygges i Sydstatene.
De representerer med de andre på-
gående utvidelser 1,3 million tonn
sulfat, eller like meget som
europelske eksport idag.